

ВІТАЄМО Ю ВІЛ Я Р А

**ТВОРЧИЙ ШЛЯХ НАУКОВЦЯ, ПЕДАГОГА, НАСТАВНИКА
(ДО 65-РІЧЧЯ М.С. СЛОБОДЯНИКА)**

21 грудня 2014 р. виповнюється 65 років від дня народження видатного науковця в галузі бібліотекознавства, документознавства та інформаційної діяльності, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента Міжнародної академії інформатизації при ООН, академіка Національної академії вищої освіти України, талановитого педагога *Михайла Семеновича Слободяника*. Водночас ця подія збігається з 40-річчям його наукової діяльності. Постать цієї людини привертає до себе увагу своєю фундаментальністю не тільки ззовні, а й грандіозністю думок, поглядів, ідей. Його творче життя можна розглядати у різних паралельних професійних вимірах: науковому, педагогічному, адміністративному. Ці сфери діяльності співіснують у житті М.С. Слободяника з певними специфічними особливостями в різні періоди життя.

Михайло Семенович народився у м. Поліське Київської обл. у сім'ї службовців. Його трудове життя відрізняється різноманітністю та напруженістю. У період з 1968 р. по 1973 р. – без відриву від виробництва навчався у Київському державному інституті культури. Вже 1972 р. прийшов працювати за спеціальністю у відділ НТІ галузевого сільськогосподарського інституту.

Від середини 1970-х рр. М.С. Слободяник почав узагальнювати практичний досвід інформаційного забезпечення аграрної науки, що спонукало до вступу 1979 р. до аспірантури Московського державного інституту культури. Під науковим керівництвом доктора технічних наук, професора Костянтина Васильовича Тараканова, він 1982 р. захистив кандидатську дисертацію зі спеціальності «Бібліотекознавство та бібліографія» на тему «Вдосконалення системи інформаційно-бібліографічного обслуговування спеціалістів НДІ (за матеріалами НДІ з механізації сільського господарства)». Автор уперше у вітчизняній бібліотечній науці використав пізнавальні можливості системного аналізу, невід'ємною частиною якого є імітаційне моделювання.

Самостійна науково-педагогічна робота ювіляра розпочалася 1982 р. з організації нової кафедри бібліотекознавства і бібліографії в Наманганському факультеті Ташкентського державного інституту культури. Територіальна віддаленість від основних центрів не відірвала М.С. Слободяника від активної участі в обговоренні актуальних теоретичних проблем бібліотечної науки і практики. Він не лише безпосередньо займався інструктивно-методичним забезпеченням навчального процесу, а й брав активну участь у фаховому обговоренні найбільш гострих і дискусійних проблем організації вищої бібліотечної освіти. Зокрема, незважаючи

на несприятливу кон'юнктуру, молодий кандидат наук був чи не єдиним завідувачем кафедри, який наважився підняти бібліотечну громадськість на захист галузевого бібліографознавства, яке на той час, під впливом ідей професора О.П. Коршунова, вважалось безперспективним. На наступних етапах своєї наукової діяльності М.С. Слободяник продовжує брати участь у підготовці кадрів і розвитку бібліотечної професіології як наукової дисципліни.

Найбільш продуктивний у творчому відношенні період у науковій діяльності М.С. Слободяника припадає на час його роботи в Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського (1986-1997 рр.), де він займав посади завідділу бібліотекознавства, а з 1992 р. – директора Інституту бібліотекознавства. У цей період значно розширилося коло його наукових інтересів. Значну увагу М.С. Слободяник приділив розробці загальнотеоретичних проблем бібліотекознавства, а також прикладним аспектам технології формування фондів та інформаційно-бібліотечного обслуговування. Пріоритетний напрям його діяльності у цей період – наукове забезпечення трансформації бібліотеки в умовах інформатизації. Результатом цієї роботи стала розробка та реалізація якісно нової моделі функціонування бібліотеки в системі наукових комунікацій. Творчі здобутки М.С. Слободяника були покладені в основу його першої такої за змістом в Україні докторської дисертації «Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій в період інформатизації», захист якої відбувся 1995 р. До речі, Михайло Семенович був першим в Україні бібліотекознавцем, який захистив докторську дисертацію.

Подальша професійна діяльність у провідних бібліотеках і відомих вишах сприяли формуванню М.С. Слободяника як ученого, педагога і керівника. Новим етапом професійного зростання вченого стала робота на посаді директора однієї з провідних бібліотек в Україні – Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української Академії аграрних наук (ЦНСГБ УААН). Під його керівництвом бібліотека одержала статус наукової установи. Це дозволило розгорнути дослідження з широкого кола проблем, серед яких центральне місце посіла інформатизація. Спираючись на попередній досвід із урахуванням нових практичних завдань, М.С. Слободяник запропонував перспективну модель функціонування бібліотеки в умовах інформатизації. У бібліотеці розгорнулася практична робота з реалізації запропонованої моделі: було розроблено концептуальні засади та ескізний проект мережі електронних сільськогосподарських бібліотек України, налагоджено випуск загальноакадемічного реферативного журналу «Агропромисловий комплекс України», започатковано інформаційне супроводження наукових досліджень.

Важливою особливістю професійної діяльності М.С. Слободяника є постійне поєднання наукової та адміністративної діяльності з педагогічною, яка поступово захоплювала його все більше. Новий етап його діяльності пов'язаний із переходом на постійну роботу в систему підготовки кадрів. За короткий час роботи у Київському національному університеті культури і мистецтв (КНУКіМ) він розробив інформаційну концепцію підготовки бібліотечних кадрів, яка знайшла практичну реалізацію у навчальних планах. 2002 р. доля привела його до Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (нині – Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв), де і розпочався якісно новий етап трудової діяльності Михайла Семеновича. Він почав працювати в новому для себе науково-освітньому напрямі – «Документознавство та інформаційна діяльність». Для досягнення успіху насамперед потрібно було стати помітною постаттю в цьому напрямі науки, і він це завдання успішно виконав.

Здобута роками важкої праці педагогічна майстерність у поєднанні з толерантністю, вимогливим і доброзичливим ставленням до студентів дозволили йому завоювати повагу студентської молоді та педагогічного колективу. Як директор Інституту державного управління та інформаційної діяльності й завідувач кафедри документальних комунікацій, М.С. Слободяник узяв активну участь у підготовці навчальних планів, що були покладені в основу стандарту

освіти зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність»; залучив до навчального процесу провідних докторів наук, відомих керівників і талановиту молодь.

Михайло Семенович є не тільки засновником кафедри, якій 1 вересня цього року виповнилося 10 років, але й міжнародного наукового журналу «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» та щорічних Міжнародних наукових конференцій «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики» (2004-2011 рр.)

Під науковим керівництвом М.С. Слободяника захистили кандидатські дисертації 17 аспірантів та пошукачів, і частина з них продовжує працювати над докторськими дисертаціями.

У науковій школі М.С. Слободяника можна виокремити сформовані ним два наукових напрями: бібліотекознавчий і документознавчий.

Представниками бібліотекознавчого напрямку школи є: к.і.н. О.Г. Кириленко («Еволюція наукових уявлень про бібліотечну технологію в Україні (80-90-ті рр.)», 1996); к.і.н. Л.О. Черепуха («Регіональна система бібліотечно-бібліографічного забезпечення вчителів історії (80-90-ті рр.)», 1996); к.і.н. В.П. Ярошук («Система обслуговування читачів обласних універсальних наукових бібліотек України (80-90-ті рр.)», 1997); к.і.н. О.Б. Виноградова («Науково-методична діяльність публічних бібліотек України (70-80-ті рр.)», 1998); к.і.н. Т.В. Коваль («Журнали України 1917-1928 рр. у фонді Національної бібліотеки України ім.В.І. Вернадського як історико-книгознавче джерело», 1998); к.і.н. Л.А. Пинда («Українські сільськогосподарські журнали Східної Галичини як джерело бібліографічної інформації: 20-30-ті роки ХХ ст.», 1999); к.і.н. С.Л. Зворський («Видавнича та бібліотечна діяльність Київського товариства «Просвіта» (1906-1920 рр.)», 2000); к.і.н. Л.С. Прокопенко («Бібліографічна секція Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та закладів як осередок дослідження національної бібліографії (1965-2002 рр.)», 2004).

Представників документознавчого напрямку наукової школи М.С. Слободяника можна згрупувати за трьома науковими напрямками: електронне документознавство, галузеве документознавство, історія документознавства.

1. Електронне документознавство: к.і.н. В.В. Рудюк («Система керування електронною документацією у Федеративній Республіці Німеччина (1990-2006 рр.)», 2008); к.і.н. Ю.П. Якімюк (Юхименко) («Комунікаційна система документаційного забезпечення управління вищим навчальним закладом», 2011), к.і.н. О.А. Кравцова («Архівний портал ЮНЕСКО: засада створення, структура, інформаційний ресурс», 2009).

2. Галузеве документознавство: к.н. із соціальних комунікацій М.В. Вилегжаніна («Нормативно-правові акти в комунікаційному середовищі сучасної України», 2011), к.і.н. Л.В. Климчук («Документальні ресурси краєзнавчих досліджень Поділля (1991-2010 рр.)», 2012), к.н. із соціальних комунікацій В.В. Добровольська («Керування документацією в органах управління культурою України: соціально-комунікаційний аспект», 2012); к.н. із соціальних комунікацій А.Т. Матвієнко («Документально-інформаційне забезпечення туристичної галузі в Україні: соціально-комунікаційний аспект», 2012).

3. Історичне документознавство: к.і.н. І.О. Петрова («Документаційне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку», 2008); к.і.н. О.М. Збанацька («Архівні інформаційно-пошукові системи: розширення пошукових можливостей (1991-2008 рр.)», 2010).

Про наукову школу також свідчить той факт, що вихованці М.С. Слободяника вже мають своїх захищених аспірантів. Зокрема, під керівництвом О.Б. Виноградової захистилися – к.і.н. О.А. Політова («Вторинна документальна інформація з історії України в бібліографічних посібниках і архівних довідниках 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.», 2009) та к.і.н. Л.А. Сокур («Державна політика України у сфері діловодства (1917-2010): основні риси й напрями», 2010).

Михайло Семенович є автором понад 200 наукових та навчально-методичних публікацій, членом редколегій багатьох вітчизняних фахових часописів. Результати праці вченого знайшли широке професійне визнання. Міжнародний біографічний інститут нагородив його почесним званням «Людина 1998 року», медаллю «За заслуги у ХХ столітті» та включив до міжнародної ради наукових експертів. Він член науково-методичної ради зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» Міністерства науки і освіти України, член науково-технічної ради програми інформатизації галузі культури і мистецтв при Міністерстві культури України.

Як наставник, Михайло Семенович є унікальною людиною, вимогливою і водночас доброзичливою. Ми ніколи не могли передбачити рішення, яке він запропонує в певній складній ситуації, бо воно завжди є несподіваним шляхом для вирішення проблеми. Михайло Семенович, як ніхто, зрозуміє свого підлеглого, і у більшості випадків намагається, щоб кожен був небайдужим до спільної справи. Всі, хто працював чи працює з М.С. Слободяником, знають, що його не можуть не хвилювати особисті життєві проблеми кожного працюючого з ним в одному ланцюгу. Найбільш людяним є життєве кредо Михайла Семеновича – наші діти понад усе.

Із погляду на унікальність особистості нашого наукового керівника і просто наставника в професійному житті, ми цілком згодні з професором Ю.Л. Афанасьєвим: «... Слободяник – это не фамилия. Такую фамилию могут носить и другие, но не надо путать. В нашем случае Слободяник – это роль, это миссия и предназначение, это даже отчасти должность, это, если хотите, хоть и видимая, но все же трансцендентная сущность и много еще чего, чему все равно одно обозначение – Слободяник. Слободяник и все, ничего с этим не поделаешь».

Досягнення ювіляра є віддзеркаленням його головних особистісних рис – професіоналізму, небайдужості, доброти, порядності. Михайло Семенович – всебічно розвинена і цілеспрямована людина, авторитетний учений, талановитий керівник, мудрий наставник, у якого є чому повчитися і взяти приклад.

Шановний Михайле Семеновичу! Бажаємо Вам довгих років життя і процвітання, козацького здоров'я, наснаги на нові здобутки, а також надалі блискуче втілювати свої задуми.

О.М. Збанацька, О.Г. Кириленко, В.В. Добровольська